

der, den kristne tros opståen samt syntesen mellem de to størrelser er de ganske traditionelle rubrikker som dokumentationen samles under, medens læseren i den historio-grafiske afdeling føres fra Gibbon over Nietzsche og Kautsky, Troeltsch og Jung til Toynbee. I virkeligheden ligger der en særdeles original indsats i udvalg, tilrettelæggelse og kommentar – ikke mindst præsentationen af Toynbee og hans kritikere i denne sammenhæng forekommer betydningsfuld for forståelsen, både af denne filosofiske historiker og af hele det opstillede problem. Bogen er derfor anbefalelsesværdig til meget mere end undervisningsbrug.

Torben Damsholt

Marcia L. Colish: The Mirror of Language. A Study in the Medieval Theory of Knowledge. Yale Historical Publications, Miscellany 88. New Haven & London: Yale University Press, 1968.

Bogens ambitiøse program er at underbygge den almene påstand, at Middelalderen tænkte i symboler, med en nærmere analyse af, hvad Middelalderen tænkte om symboler. Det konstateres, at visse træk er fælles for al middelalderlig diskussion af emnet: først og fremmest overbevisningen om, at der findes en åndelig verden, som går forud for den materielle verden, som dog ligner den åndelige verden i en vis udstrækning. Dernæst en forestilling om, at empirisk erkendbare tegn kan lede til en sand erkendelse af den åndelige virkelighed. Endelig en særlig understregning af ordenes og sprogets betydning i denne sammenhæng. Colish vælger dernæst at exemplificere fire udformninger af denne fælles opfattelse: Augustin, der tager sit udgangspunkt i retorikken, Anselm, der vælger grammatikken, Thomas Aquinas med logikken og Dante med poetikken. På trods af at dette almene skema ikke er ganske tilfredsstillende indeholder Colish's analyser ofte interessante enkeltheder. Generelt gælder det dog, at refleksionsniveauet slet ikke modsvarer undertitlen, der taler om erkendelsesteori. Den kritiske strømning i Middelalderens tankegang udelades ganske og analysen er over store sammenhænge blot parafraserende. De behandlede tekster udviser ofte en større præcision og sofistikation, end omtalen lader formode. Med dette forbehold kan bogen dog anbefales som en første indføring i Middelalderens opfattelse af symboler.

Jan Pinborg

Gardiner, F. C.: The Pilgrimage of Desire. A study of Theme and Genre in Medieval Literature. Leiden 1971. 161 s.

Med sin bog »The Pilgrimage of Desire« fortsætter F. C. Gardiner sit arbejde med det middelalderlige drama, emnet for hans disputats »The Medieval Pilgrim Plays« fra 1965. Anledningen til at tage emnet op igen er Gardiners undren over at de kirkespil, der havde Emmausvandringen fra Lukasevangeliet som indhold, i titlerne refererer til »perigrini«, og at disse spil indledes med salmen, »Jesu, nostra redemptio«. Hvorledes skal kombinationen: Pilgrimme og Emmausfærd forklares? Gardiner finder forklaringen i det han kalder »the Gregorian Pattern«. Gregor den Store lagde med sin påskeprædiken grunden til en opfattelse af Emmausvandringen som en pilgrimsgang og således udtryk for den centrale kristne opfattelse af livet her på jorden som en vandring gennem »a land of exile«, foretaget i længsel mod det himmelske hjem, patria.

I bogens fire kapitler viser Gardiner, hvordan kommentarlitteraturen (kap. I), med Beda især, bygger videre på Gregors opfattelse og påviser hvorledes en anden middelalderlig genre, nemlig brevet (kap. II) er gennemsyret af samme idé. I dette kapitel er det især Alcuin og Anselms breve, der analyseres, og specielt disses venskabsbreve. Med stor indføling tolker Gardiner dette særlige genrestykkets udtryk for længsel efter vennen, og parallelliserer venskabsbrevet, hvor ven mødes med ven trods fysisk adskillelse,

nærvær trods fravær, med disciplenes oplevelse på Emmausturen, hvor de i vandringsmanden var sammen med Jesus, set og dog uset. Opbygget af sin påvisning af det Gregorianske begrebs udbredelse i de to nævnte genrer, vender G. i kap. III og IV tilbage til det latinske og det engelske drama og tolker nu den før uforståelige kombination som udsprunget af den gregorianske pilgrimstanke. Disse spils hensigt har været »doing the pilgrim«, og hele menigheden har aktivt været med på Emmausfærden og dermed levet sig gennem en pilgrimsgang.

Ingen kan betvivle den nære sammenhæng mellem de analyserede genrers begrebsverden og formelsprog, og Gardiners bog er endnu en bekræftelse heraf. Han er klart inspireret af Jean Leclercq's fine værk »The Love of Learning and the Desire for God« og refererer da også flittigt hertil. På det fremlagte grundlag synes Gardiners påvisning overbevisende, men han har skåret sit undersøgelsesfelt lidt vel skarpt ud. Hvad med andre påskespil? Mon liturgien er så uvedkommende som G. vil gøre den til? Læsningen tynges af skiftevis for få og for mange citater, men den er dog anbefalelsesværdig for dem der finder en undersøgelse af et tema på tværs af genrene spændende.

Nanna Damsholt

Lars-Olof Larsson: Det medeltida Varend. Studier i det småländska gränslandets historia fram till 1500-talets mitt. Växjö (1964) 1975. Kronobergsboken 1974-75. Utg. av Kronobergs läns hembygdsförbund. XII+527 s.

I 1964 erhvervede Lars-Olof Larsson doktorgraden på sin bog om det middelalderlige Varend. Bogen har længe været udsolgt, men er nu blevet genoptrykt. I den nye udgave er det tyske resumé udeladt, men til gengæld er bogen blevet forsynet med et fyldigt sagregister. I en række veldisponerede kapitler gennemgås den politiske, kirkelige, agrare og bebyggelseshistoriske udvikling i dette smålandske grænseområde fra den ældste middelalder frem til midten af det 16. århundrede. Hovedsigtet med bogen er naturligvis en beskrivelse og diskussion af udviklingen i Varend, men bogen rækker dog videre, idet det på overbevisende måde er lykkedes for Larsson at sætte den lokale udvikling ind i et rigshistorisk perspektiv. I denne forbindelse kan to kapitler fremhæves. I kapitlet om de ældste kirkelige forhold hævder forfatteren, at kristningen af Varend og organisationen af Växjö stift er sket fra Sverige, hvorimod stiftet ikke – som ofte hævdet – har stået i et direkte afhængighedsforhold til den danske kirke. Videre bør nævnes den særdeles grundige redegørelse for årsagerne til og forløbet af Dackefejden. I slutningen af bogen behandles i et gods- og slægthistorisk afsnit Växjö-kirkens og adelens godsbesiddelser, idet der gives en redegørelse for 21 adelsslægter, der enten stammer fra eller har haft en stærk tilknytning til Varend, og endelig anføres som bilag oplysninger om de middelalderlige sædegårde i området.

Per Raslow

Clara Nevéus: Trälarna i landskapslagarnas samhälle, Danmark och Sverige. Studia historica Upsaliensia 58, Uppsala 1974. 209 s.

Slaveriet i Sverige står, som naturligt er, i forgrunden ved nærværende arbejde. Det er bl. a. en naturlig ting, fordi slaveriet er fyldigt omtalt i svenske kilder, såsom i mange sene diplomater. Det danske stof er medtaget,¹ mens det norske og islandske er forbigået.

¹ S. 14 hedder det, at Schlyters gamle udgave af 1859 er den eneste videnskabelige edition af den skånske stadsret, d.v.s. birkeretten. Her er glemt Danmarks gamle Købstadlovgivning bind IV (Skaane, Bornholm, Halland og Bleking) og V (Almindelige stadsretter m.v. bl. a. med skånsk stof) ved Erik Kroman, København 1961. Birkeretten er trykt IV, s. 3-23.